

MAARIF aile

Türkiye Maarif Vakfı
Aile Bülteni
Ekim 2024 | Sayı: 14

12

Ebeveynlerin
Sorumlulukları Nelerdir?

18

Yaşa Uygun
Sorumluluklar

Sorumluluk

MAARIF
aile

sunuş

Prof. Dr. Birol Akgün
Türkiye Maarif Vakfı Başkanı

Değerli Velilerimiz,

17 Haziran 2016 tarihli 6721 sayılı kanun ile kurulan Türkiye Maarif Vakfı, Türkiye'nin uluslararası eğitimde dünyaya açılan kapısıdır. Anadolu'nun kadim irfan geleneği ile insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak erdemli insanlar yetiştirme misyonuna sahip olan Vakfımız, tüm dünyada örgün ve yaygın eğitim öğretim faaliyetleri yürütmek amacıyla kurulmuş bir kamu vakfıdır. Vakıf, kuruluş kanununun belirlediği esaslar çerçevesinde yurt dışında okul öncesinden yükseköğretime kadar eğitimin her kademesinde uluslararası eğitim kurumları açma ve işletme hakkına sahiptir. Örgün eğitimin yanı sıra, öğrencilere burs ve barınma imkânı sunmak, eğitimde Ar-Ge faaliyetleri yürütmek ve yürütülen faaliyetlere destek olmak, müfredat geliştirmek, düzenlediği uluslararası eğitim fuarları ile Türkiye'nin yükseköğretimde tanıtımına destek olmak gibi görevleri üstlenmiş olan Türkiye Maarif Vakfının kuruluş amaçlarından biri de eğitim alanında süreli ve süresiz yayınlar yapmaktır. Vakıf, gelenekten beslenerek geleceği inşa eden, dünle bugünü birleştirip yarını şekillendiren anlayışla öğrencilerinin kültürlerine bağlı, erdemli insanlar olarak yetişmelerini hedeflemekte ve veli iş birliğine önem vermektedir.

Aile; çocuğun fiziksel, bilişsel, psikolojik, duyuşsal ve sosyal gelişimi üzerinde önemli bir role sahip-

tir. Çocuklara rehberlik eden, onları destekleyen ve onlara ilham veren en değerli varlık olarak gördüğümüz anne babalar ile onların gözbebeği olan çocuklar bu değerli yapının temel unsurlarıdır. Anne baba ve çocuk arasındaki sürdürülebilir sağlıklı ilişki, çocuğun yaşamını doğrudan etkilemektedir. Türkiye Maarif Vakfı olarak anne ve babalar için çok değerli olan çocukları en iyi şekilde yetiştirebilmek adına okullarımızda sıcak bir aile ortamında sunduğumuz kaliteli eğitimle birlikte evde aldıkları desteği de önemsiyoruz. Öğrencilerimizin sosyal, duygusal ve akademik gelişim süreçlerinde aile ile iş birliğinin ne kadar önemli olduğunun bilincindeyiz.

“Maarif Aile Bülteni” ile çocuklarımızın gelişimlerine katkı sağlamak için özenle seçtiğimiz konularla siz değerli velilerimizi bilgilendirmeyi ve okul-veli iş birliğini güçlendirerek öğrencilerimizin gönlüne dokunmayı hedefliyoruz.

Büyük bir özveri ve emekle hazırlanmış olan bu çalışmanın, öğrencilerimizin gelişimine katkı sağlayacağına ve eğitimin tüm paydaşlarında bilinç ve farkındalık oluşturacağına inanıyor, “Maarif Aile Bülteni”ni istifadenize sunuyoruz.

Bu sayıda

Türkiye Maarif Vakfı olarak temel eğitim ilkemiz, tüm dünyada Erdemli İnsanlar yetiştirmektir. Erdemli İnsan, inançları ve ilkeleri doğrultusunda sorumluluklarını yerine getiren iradeli kişidir. Öğrencilerimizin kendine ve başkalarına karşı sorumluluklarını bilen, duygu, düşünce ve davranışlarının arkasında durabilen bireyler olması için çalışıyoruz. Bu hedefe ulaşmak için aile desteğinin önemli olduğuna inanıyoruz. Aile, çocuğun kişilik gelişiminde ve sorumluluk duygusunun oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle bu sayımızda “Sorumluluk” konusunu ele alarak siz değerli velilerimizin desteği ve iş birliğiyle önemli kazanımlar elde etmeyi umuyoruz. Bu çalışmayla çocuklarımızın sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmesine katkı sağlamayı ve aile-okul iş birliğini güçlendirmeyi temenni ediyoruz.

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Koordinatörlüğü

İmtiyaz Sahibi:

Türkiye Maarif Vakfı Adına
Prof. Dr. Birol AKGÜN

Yayın Kurulu:

Ahmet TÜRK BEN
İsmail ÇUHADAR

Editör:

Doç. Dr. Muhammet Ü.
ÖZTABAK

Yazar:

Ayşe Reyhan BOLAT
Zeynep Betül ARDIÇ

Katkı Sağlayanlar:

Sarenur AK
Şeydanur ŞİMŞEK

Grafik Tasarım:

Abdullah Aydın DEMİR
Şule İLGÜĞ

S. 04

S. 06

S. 10

S. 14

S. 18

S. 20

S. 26

S. 28

SORUMLULUK NEDİR?	4
DUYGU MU? BİLİNÇ Mİ? DAVRANIŞ MI BECERİ Mİ?	6
SORUMLULUK DUYGUSU GELİŞTİRİLEBİLİR Mİ?	9
SORUMLULUK DUYGUSUNUN GELİŞİMİNDE EBEVEYN TUTUMLARININ ROLÜ	10
EBEVEYNLERİN SORUMLUKLARI NELERDİR?	12
AİLE/EV İÇİNDE SORUMLULUK VERMEK	14
YAŞA UYGUN SORUMLULUKLAR	18
SORUMLULUK DUYGUSUNU GELİŞTİRİRKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER	20
AİLE ETKİNLİĞİ HANGİSİNİ TERCİH EDERDİN	26
SORU-CEVAP KÖŞESİ	28

SORUMLULUK NEDİR?

Sorumluluk, kişinin gelişim düzeyine uygun görevlerini tamamlaması ve yaşamı boyunca karşılaştığı durumlarda aldığı kararların, yaptığı seçimlerin ve gösterdiği davranışların sonuçlarını üstlenmesidir.

Dünyanın yaşanılabilir bir yer olması için bir düzene ihtiyaç vardır. İnsanların toplum içerisinde var olabilmesi ve yaşamını sürdürebilmesi için kendine ve diğer insanlara karşı görevlerini yerine getirmesi gerekir.¹ Bireyin sorumluluklarını yerine getirebilmesi için birtakım bilgi ve beceriye sahip olması gerekmektedir.

Yaşamını sürdürmek için insana gereken önemli becerilerden biri sorumluluktur. Diğer canlılardan farklı olarak insan sorumluluk bilincine sahip tek canlıdır.¹ Sorumluluk bilinci sayesinde insan duygu, düşünce ve davranışlarını değerlendirebilir ve sonuçlarına göre yaşamını düzenleyebilir. Anlamli ve zengin bir hayat için kişinin sorumluluklarını

üstlenmesi ve yaşamını bu doğrultuda inşa etmesi gerekir. Böylelikle insanlar olgunlaşır, toplumla uyumlu ve huzur içerisinde yaşayabilirler.

Sorumluluk, kişinin gelişim düzeyine ve uygun görevlerini tamamlaması ve yaşamı boyunca karşılaştığı durumlarda aldığı kararların, yaptığı seçimlerin ve gösterdiği davranışların sonuçlarını üstlenmesidir.^{1,3,10} Diğer bir ifadeyle doğru veya

yanlış olsun eylemlerinin beraberinde getirdiği durumlara katılmak da sorumluluğun bir parçasını oluşturur.^{2,7} Sorumluluk sahibi kişiler kendilerine karşı olan sorumlulukların yanı sıra diğer insanlara karşı olan sorumluluklarının da farkındadırlar.⁵ Bu kişiler sorumluluklarını bilir ve yaşamlarını bu bilinç doğrultusunda düzenlerler. Böylelikle kişisel ve toplumsal huzurun temelini oluşturmuş olurlar.

Sorumlu kişilerin özellikleri:

- ✓ Görevlerini başkalarının hatırlatması olmadan yerine getirirler.
- ✓ Kurallara uyum sağlarlar.
- ✓ Kendisinin ve başkalarının sınırlarını gözetirler.
- ✓ Çevreye ve topluma karşı duyarlıdırlar.
- ✓ İşlerini özenli bir şekilde tamamlarlar.
- ✓ Zorlukları kabul ederek pes etmeden çalışmaya devam ederler.
- ✓ Güvenilirdirler ve verdikleri sözleri yerine getirirler.
- ✓ Görev, iş veya ödevlerini planlarlar.
- ✓ Davranışlarının sonuçlarını üstlenirler.

Sorumsuz kişilerin özellikleri:

- ✓ Yerine getirmedikleri görevler için bahaneler üretirler.
- ✓ Hata yaptıklarında sürekli başkalarını suçlarlar.
- ✓ Görevlerini unuturlar veya ertelerler.
- ✓ Başkalarının haklarına saygı duymazlar.
- ✓ Karar vermekte zorlanırlar.
- ✓ Sorumluluk almaktan kaçınırlar.
- ✓ Yalan söylerler.
- ✓ Zamana riayet etmezler.

“
...kişinin
içsel olarak
kendine
ve diğer
insanlara
karşı
sorumlu
olduğunu
hissetmesi
sorumluluk
duygusu
olarak ifade
edilebilir.”
”

Duygu mu Bilinç mi Davranış mı Beceri mi

Sorumluluk kavramının sorumluluk duygusu, sorumluluk becerisi, sorumluluk bilinci gibi pek çok farklı tanımı bulunmaktadır. Sorumluluk bazı kaynaklarda duygu olarak kabul edilirken, bazı kaynaklarda bilinç veya beceri olarak tanımlanmaktadır.⁴ Örneğin kişinin içsel olarak kendine ve diğer insanlara karşı sorumlu olduğunu hissetmesi sorumluluk duygusu olarak ifade edilebilir. Diğer bir yandan kişinin görevlerini yerine getirmesi için sorumluluklarının farkında

olması önemlidir.⁴ Bu bağlamda sorumluluk bir bilinç olarak ele alınabilir. Kişinin neyden sorumlu olduğunun bilincinde olması ve bu sorumluluklarını yerine getirmesi sorumlu davranış olarak tanımlanabilir. Sorumlu davranışların alışkanlık haline gelmesi sorumluluk becerisinin kazanılmasını sağlar. Sorumluluk duygusal, bilişsel ve davranışsal boyutlarda açıklanabilir. Bu nedenle çok yönlü bir yapıya sahiptir.

SORUMLULUK TÜRLERİ

Kişisel Sorumluluk

Bireyin yaptığı ve yapmadığı eylemlerin sonuçlarını öngörmesi ve bunların sorumluluğunu üstlenmesidir. Sorumluluk sahibi kişiler duygu, düşünce ve davranışlarını fark eder; neyi isteyip istemediklerini bilir, bunlara yönelik kararlar alır ve yaşamlarını bu kararlara göre düzenlerler.^{4,8} Kişisel sorumluluklar; ev, okul, iş yeri, toplumsal alanlar gibi yaşamın farklı alanlarını kapsar. Ev içerisinde aile üyelerinin birbirlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmek, okul veya iş yerinde görevlerini eksiksiz ve zamanında tamamlamak, toplum içerisinde kurallara uymak ve sosyal normlara uygun davranmak gibi pek çok farklı görev ve sorumluluk bulunmaktadır.

Kişisel sorumluluk zaman içinde gelişir ve uzun bir süreci gerektirir. Her gelişim dönemi için farklı sorumluluk ödevleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra herkesin gelişim süreci birbirinden farklıdır. Dolayısıyla sorumluluk ve sorumsuzluk arasında kesin bir ayrım bulunmamaktadır. Bu nedenle çocukların hatalarından veya görevlerini tamamlamamalarından dolayı "sorumsuz çocuk" gibi etiketlemeler yapılması yanlıştır. Hata yapmanın da bir çeşit öğrenme türü olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun yanında bireyin yapmadığı bir eylemin sonuçlarını kabul etmesinin de bir tür sorumluluk almak olduğunu hatırlamak önemlidir.

Toplumsal Sorumluluk

İnsan, varoluşu gereği sosyal bir varlıktır. Bu nedenle çevresiyle etkileşim içinde olma ihtiyacı duyar. Toplum, bireylerin etkileşim kurmasıyla oluşur. Sorumluluk bu yapının ayrılmaz bir parçasıdır. Toplum içinde huzurlu bir şekilde yaşayabilmek için bireylerin birbirlerine karşı görevlerini yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu görevler yalnızca insanlar arasındaki ilişkilerle sınırlı kalmaz; doğaya ve diğer canlılara karşı sorumlulukları da içerir.¹ Bu bağlamda toplumsal sorumluluk anlayışı başkalarına saygı göstermekten hayvanları korumaya kadar geniş bir yelpazeyi kapsar.

Bu sorumluluk duygusunun çocuklara kazandırılmasında okulun önemli bir rolü vardır. Okul, çocukların öğrenim gördükleri bir yer olmanın ötesinde aynı zamanda bir sosyal ortamdır. Çocuklar, okulda dış dünyaya adım atarak toplum içinde yerlerini almaya başlarlar. Burada öğretmenleri ve arkadaşlarıyla etkileşim içerisine girerler ve ilişki kurmayı veya kurmaması gereken durumları öğrenirler. Bunun yanı sıra kurallara uyma ve başkalarına saygı göstermek gibi toplumsal hayatta önemli olan becerileri de öğrenirler. Bu bağlamda okul çocuğun toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kişisel Sorumluluklara Örnekler

- ✓ Ev işlerine yardım etmek.
- ✓ Aile bireyelerine destek olmak.
- ✓ Okuldaki görevlerini yerine getirmek.
- ✓ İş yerindeki görevlerini zamanında tamamlamak.
- ✓ Toplumsal kurallara uymak.
- ✓ Kişisel hijyenine dikkat etmek

Toplumsal Sorumluluklara Örnekler

- ✓ Kurallara uymak.
- ✓ Yaşlıları, kadınları ve çocukları korumak.
- ✓ Çevreyi temiz tutmak.
- ✓ Yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmek.
- ✓ Saygı göstermek.

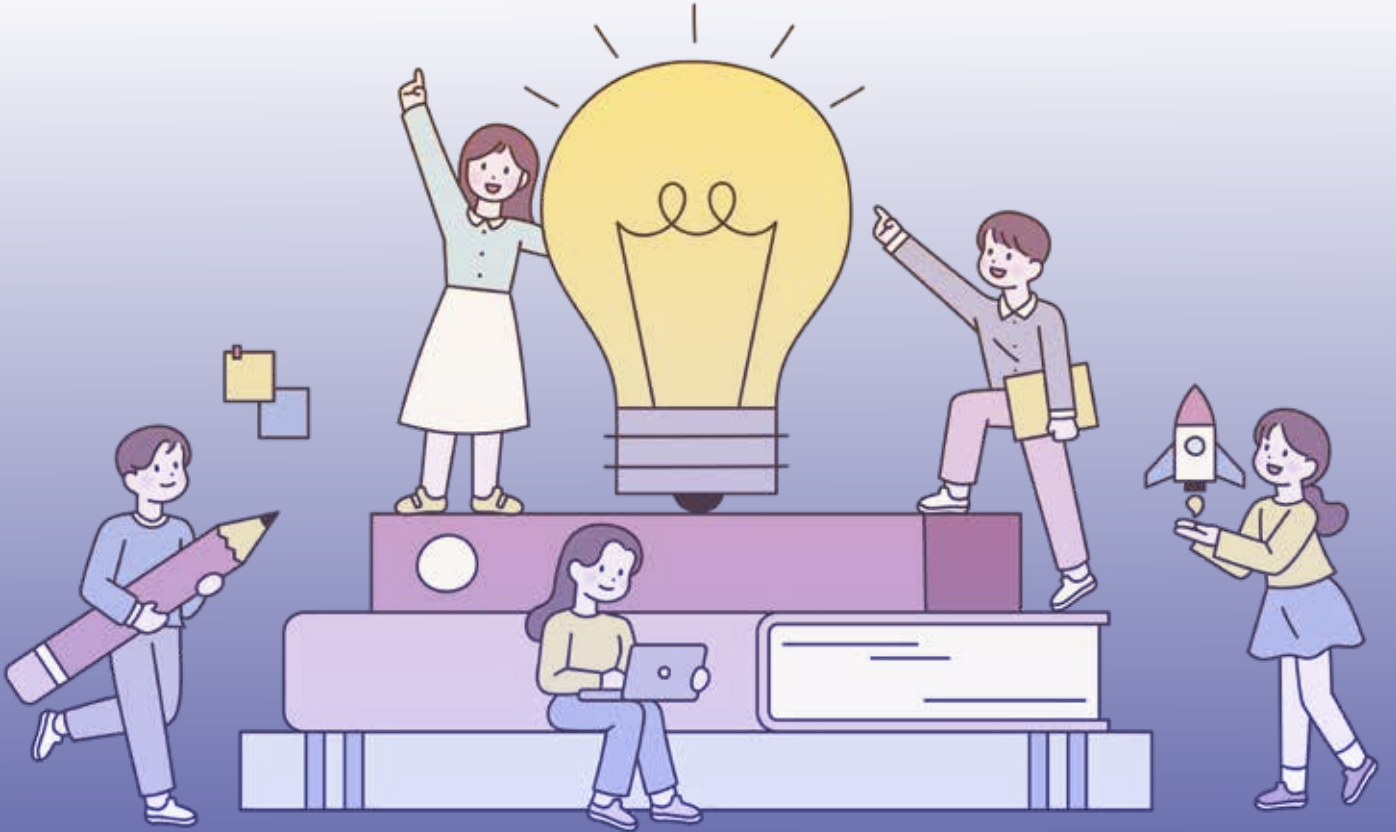
Akademik Sorumluluk

Akademik sorumluluk bir bireyin eğitim süreci boyunca yerine getirmesi gereken görevleri ve sorumlulukları ifade eder.⁴ Akademik sorumluluk bilinci genellikle aile ve okul ortamında kazandırılır. Akademik sorumluluk bilincinin kazandırılması okul başarısı açısından önemlidir.¹

Öğrencilerin sorumlulukları olduğu kadar okulun da öğrencilere iyi bir eğitim ortamı oluşturma gibi sorumlulukları bulunmaktadır. Bu bağlamda öğretmenin rolü büyüktür. Öğretmen, eğitim ortamını oluşturan temel yapı taşlarından biridir. Öğretmenler, öğrencilerle kurdukları ilişki üzerinden öğrenme sürecinin ve sorumluluk gelişiminin temelini oluştururlar. Öğrenciye gelişim düzeyine uygun görev ve sorumluluklar vermek, süreci takip etmek, etkili geri bildirimde bulunmak ve rol model olmak sorumluluk gelişimine katkı sağlar. Bu noktada öğretmenlerin yanı sıra velilerin de eğitim sürecinde etkin rol alması gerekir. Velilerin okul ile iş birliği içerisinde hareket etmesi öğrencilerin akademik gelişimlerine katkı sağlar.⁴

Akademik Sorumluluklara Örnekler¹

- ✓ Okula hazırlıklı gelmek.
- ✓ Ödev yapmak.
- ✓ Ders çalışmak.
- ✓ Araştırma yapmak.
- ✓ Okula zamanında gelmek.
- ✓ Derslere zamanında girmek.
- ✓ Dersi etkin bir şekilde dinlemek.
- ✓ Derse aktif katılım sağlamak.
- ✓ Okul kurallarına uymak.

SORUMLULUK DUYGUSU GELİŞTİRİLEBİLİR Mİ?

Sorumluluk doğuştan gelen bir duygu değildir. Erken çocukluk döneminden itibaren aile, okul ve çevre etkileşimiyle birlikte gelişmeye başlar.^{5,9} Sorumluluk duygusu gelişimi uzun bir süreçtir ve adım adım oluşur.⁵ Erken yaşlardan itibaren çocuklara sorumluluk verilmesi önemlidir. Bazı anne babalar çocuklarının yalnızca derslerinden ve ödevlerinden sorumlu olduğunu düşünürler. Diğer bir yandan çocuklarının zorlanmasını da istemedikleri için ev içinde veya dışında çocuklarına sorumluluk vermezler. Bu durum çocukların sorumluluk duygusunun gelişmesine engel olur. Okula başlayan çocuk bir dizi ödev ve dersle karşılaşır. Ancak bunların üstesinden gelebilecek beceriye sahip olmadıklarında çeşitli problemler yaşayabilirler.² Bu sebeple çocukların sorumluluk duygularının gelişebilmesi için erken yaşlardan itibaren uygun sorumluluklar verilmelidir.

Çocuğa gelişim düzeyinin üzerinde bir sorumluluk verildiğinde çocuk bu görevin üstesinden gelemeyebilir.

Çocukların sorumlulukları gelişim dönemlerine göre farklılaşmaktadır. Çocuğa gelişim düzeyinin üzerinde bir sorumluluk verildiğinde çocuk bu görevin üstesinden gelemeyebilir. Bu durum çocuğun motivasyonunu düşürebilir ve yetersiz hissetmesine sebep olabilir. Buna karşın çocuğa gelişim düzeyinin altında; basit bir sorumluluk verildiğinde çocuk sıkılabilir ve dikkati dağılabilir. Dolayısıyla sorumluluğunu yerine getirmemeye başlayabilir. Bu nedenle çocuğun gelişim düzeyine uygun sorumlulukların verilmesi önemlidir.²

Her çocuğun biricik olduğu ve birbirlerinden farklı özelliklere sahip olduğu unutulmamalıdır. Bir çocuk bir sorumluluğun üstesinden rahatlıkla gelebiliyorken diğer bir yaşıtı gelemeyebilir. Bu bağlamda gelişim düzeyine uygun sorumlulukların verilmesinin yanı sıra çocuğun bireysel özelliklerine uygun görevlerin verilmesi de önemlidir. Her çocuğa aynı görev verilmemeli ve çocuklar birbirleriyle karşılaştırılmamalıdır.²

Gorumluluk Duygusunun Gelisminde

EBEVEYN TUTUMLARININ ROLÜ

Ailelerin sevgi, şefkat ve destekleyici bir tutumla birlikte çocuklara kurallar ve sınırlar belirlemesi sorumluluk duygusunun gelişmesini sağlar.

Dünyaya geldiği ilk andan itibaren çocuğun büyümesi ve gelişmesinde ebeveynlerin rolü büyüktür. Erken dönemlerden itibaren ebeveynler bir rol model olarak çocuklarına yol gösterir ve yaşam için gerekli becerileri öğretirler. Ebeveynler çocuklarının fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılar, sorumluluklarını üstlenir ve onları tehlikelerden korurlar. Çocukların sorumluluk duygusu aile içerisinde gelişir ve ebeveyn tutumları bu sürece doğrudan etki etmektedir.⁸ Çocuklar aile üyelerini gözlemler ve onlar gibi davranırlar. Bu noktada özellikle ebeveynlerin sorumluluk sahibi olmaları ve benimsedikleri tutum çocukların sorumluluk gelişimi sürecine yansımaktadır. Destekleyici tutum ve davranışlara sahip olan ebeveynler, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlar. Bununla birlikte sorumluluk duygusunu geliştirir ve bu becerinin güçlenmesini sağlar.

Peki siz hangi ebeveyn tutumuna sahipsiniz? Elbette tutum ve davranışlar keskin çizgilerle birbirinden ayırlanamamaktadır. Aşağıda yer alan sınıflandırma sizlere bir bakış açısı sunması amacıyla hazırlanmıştır. Ailelerin sevgi, şefkat ve destekleyici bir tutumla birlikte çocuklara kurallar ve sınırlar belirlemesi sorumluluk duygusunun gelişmesini sağlar.⁴ Buna karşın yalnızca sevgi ve şefkat göstererek çocuğun istediği her şeyi yapmasına izin vermek sorumluluk duygusunu ve benlik gelişimini olumsuz bir şekilde etkiler. Dünyamız, sınırları ve kuralları olan bir dünyadır. Anne babalar çocuklarını sınırları ve kuralları olan bu dünyaya hiç sınırsız bir şekilde yetiştirdiğinde çocuğun gerçek dünyada gerekli olan becerilerden yoksun kalmasına sebep olacaktır. Diğer bir yandan sıcak ve samimi bir ebeveyn ilişkisinin olmadığı bir ortamda yalnızca katı kuralların uygulanması çocuğun duygusal ihtiyaçlarının karşılanmamasına neden olur.

Sizin Ebeveyn Tutumunuz Hangisi? İşaretleyin⁶

Destekleyici Tutum:

- Çocuğumla empati kurarım.
- Çocuğumun kendini ifade edebilmesi için alan tanırım.
- Ailemizde alınacak kararlarda çocuğumun fikirleri önemlidir.
- Kuralları ve sınırları çocuğuma açık ve net bir şekilde açıklarım.
- Çocuğum bir hata yaptığında bunu onunla birlikte değerlendiririm.

Aşırı Hoşgörülü Tutum:

- Çocuğumun rahatı hiç bozulmasın isterim.
- Çocuğumun zorlandığı tüm görevleri ben üstlenirim.
- Çocuğumun her istediğini yaparım, hiç hayır demem.
- Kurallar ve sınırlardan dolayı çocuğumun zorlanmasını istemem.
- Çocuğuma asla kızmam ve uyarıda bulunmam.

Destekleyici tutum ve davranışlara sahip olan ebeveynler, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlar. Bununla birlikte sorumluluk duygusunu geliştirir ve bu becerinin güçlenmesini sağlar.

Aşırı Baskıcı/Otoriter Tutum:

- Evde katı kurallarım vardır.
- Çocuğuma bir görev verdiğimde bunu kusursuz bir şekilde ve hemen yapmasını beklerim.
- Çocuğum hata yaptığında onu cezalandırırım.
- Çocuğumun hata yapması beni öfkelenendirir.
- Çocuğuma her zaman neyi ne zaman yapması gerektiğini söylerim.

İhmalkâr Tutum:

- Yoğun ve önemli bir iş hayatım var. Bu nedenle çocuğumla ilgilenecek vaktim yok.
- Genel olarak kurallar koymam ve sınırlar belirlemem.
- Çocuğuma koyduğum kuralları iyi takip edemem.
- Çocuğumun sınırları aşması veya kurallara uymaması durumunda uyarıda bulunmam.
- Çocuğumun hangi durumlarda zorlandığını veya hata yaptığını hakkında bir fikrim yoktur.

EBEVEYNLERİN SORUMLUKLARI NELERDİR?

Sık sık çocukların sorumluluklarından bahsettik. Peki ya ailenin sorumlulukları yok mu? Okula göndermek çocuğun sorumluluk duygusunu geliştirmesi için yeterli midir? Peki ebeveynlerin sorumlulukları nelerdir? Aşağıdaki kendinizi sorumlulukları yerine getirme açısından değerlendirebilirsiniz.

Çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını gidermek.

Çocuğu korumak ve bakım vermek.

Çocuğu tanımak.

Çocuğun eğitim ortamlarına karar vermek ve sürdürmesine destek olmak.

Çocuğu dinlemek.

Çocuğun duygularına önem vermek.

Çocuğun yapabileceği işleri onun adına yapmamak.

Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığını önemsemek.

Çocuğun beslenme alışkanlıklarını gözlemlemek.

Çocuğun önünde kavga etmemek.

Çocuğun uyku düzenini oluşturmak.

Belli bir yaşa dek kişisel hijyenini sağlamak.

Çocuğa keşfetmesi ve öğrenmesi için alan tanımak.

Çocuğu oyun oynamaya teşvik etmek.

Çocuğu ödevlerini yapmaya teşvik etmek, gerektiğinde yardımcı olmak.

Aile/Ev

İçinde

Sorumluluk

Vermek

Çocuklar içsel motivasyon ve dürtüleriyle hareket ederler. Oyun oynamak, sosyalleşmek ve etraftaki dünyayı keşfetmek onlar için ev işi yapmaktan daha önceliklidir.

İnsan yavrusu canlılar arasında gelişimini en geç tamamlayan ve uzun süre bakıma ihtiyaç duyan bir varlıktır. Doğumundan sonraki ilk süreçte çocuğun bütün ihtiyaçları ebeveynleri tarafından zamanında giderilmelidir. Ardından bebeğin kişilik gelişiminin tamamlanabilmesi için her ihtiyacının anında karşılanmaması gerekir. Tıpkı büyüdüğünde karşılaşacağı dünyada her istediğini her an elde edemeyeceği şekilde. Birçok aile çocuklarının hayatlarını kolaylaştırmak ya da kendilerine sunulmamış fırsatları çocuklarına sunabilmek

için onlar yerine birçok şeyi kendileri yapmaya girişebilirler. Bu da sorumluluk alma becerisinin gelişmesine engel oluşturur. Çocuk için aile desteği çok önemli ve değerlidir. Ancak bunun yanında çocuğa hareket edebileceği, hayatı öğrenebileceği bir alan açmak da aynı oranda gereklidir.

Aile ortamı, çocuğun hayatı boyunca sergileyeceği duygu ve temelinin oluşturulduğu yerdir. Çocuklar aile üyelerini rol model alarak bu değer ve davranışları kazanırlar. Aynı şekilde

çocuklar sorumluluk duygusunu da ebeveynlerinden alırlar. Bu noktada ebeveynlerin sorumluluk sahibi bireyler olması ve çocukların sorumluluk alma becerilerini geliştirebilmeleri için fırsatlar sunmalı ve teşvik etmelidirler.

Çocuklar içsel motivasyon ve dürtüleriyle hareket ederler. Oyun oynamak, sosyalleşmek ve etraftaki dünyayı keşfetmek onlar için ev işi yapmaktan daha önceliklidir. Çocuklara sorumluluk bilinci kazandırma sürecinde karşımızdakinin çocuk olduğu ve sorumlulukların çocuklara uygun bir şekilde belirlenmesi gerektiği unutulmamalıdır. Çocuğun gelişim düzeyine uygun olan ve yapabileceği görevler seçilmelidir ve bu süreçte oyun oynama, bağ kurma ve sosyalleşme süreci ihmal edilmemelidir. Çocukların öncelikli işi oyun oynamaktır. Bu noktada çocuğu evden sorumlu bir ebeveyn olarak görmeden sorumluluklarını yerine getirmesi teşvik edilmelidir. Kendi yaşına ve kapasitesine uygun olan, becerileri dahilinde yapabileceği, onu akademik sorumluluklarından alıkoymayacak görevler seçilmelidir.

Çocukların sorumluluk duygusu geliştikçe özgüvenleri de artmaktadır. Çocuk, ev içerisinde küçük sorumlulukları yapabildiğini ve çevresindekileri mutlu ettikçe daha fazla; odasını toplamak, annesine yardımcı olmak, kardeşinin oyuncakları taşımasına yardım etmek isteyecektir. Çocuğu ev içerisinde sorumluluk almaya teşvik etmek için sofrayı hazırlarken tuzluğu, çatal ve kaşıkları masaya götürmesini rica edebilirsiniz. Bu konuda daha fazla öneri için “Yaşlara Göre Verilecek Sorumluluklar” bölümüne göz atabilirsiniz.

Çocuklara sorumlulukları hakkında farkındalık kazandırmak öncelikli hedef olmalıdır. Evde sorumluluk verme süreçleri etkileşim ve sağlıklı bir iletişim içerisinde yürütüldüğünde çocuğunuzun kendiliğinden yardım ettiğini gözlemleyebilirsiniz. Çocuğun görev ve sorumluluklarının farkında olması ve bunları öncelik sırasına göre sıralaması sorumluluk alma becerisini geliştirir. Çocuğunuz sorumlu davrandığında davranışını takdir edin ve bunu neden önemsedığınızı anlatın. Çocuğunuz

olumlu bir davranış gösterdiğinde ona teşvik edici güzel sözler söylemek bu davranışın pekişmesine yol açacaktır.

Sorumluluk konusunda aile içi sorumluluk farkındalığını artırmak öncelenmelidir. Ebeveynlerin ev içerisindeki sorumluluklarını düzenli bir şekilde yerine getirmeleri, bu konularda eleştirel bir dille birbirleriyle çatışmak yerine sağlıklı şekilde ihtiyaçlarını dile getirmeleri de önemli örnek oluşturur. Çocuk ev içerisinde sorumlulukların ihmal edilmesine şahit olursa kendi sorumluluklarının sorgulanmasına olumsuz bir tepki verebilir. Bu çatışmaların uzun yıllar sürmesi çocuğun ebeveynlerinin beklentilerini karşılama konusunda başarısız olduğu inancını yetişkinliğinde de sürdürmesine neden olabilir. Çocuğunuz verdiğiniz bir görevi yerine getirmeyi reddettiğinde onu zorlamak ya da ona kızmak bu durumu daha da karmaşık hale getirebilir ve ilişkinizin zedelenmesine yol açabilir. Bu durumda uygun ve sakin bir zamanda da bu konu hakkında bir konuşma gerçekleştirebilirsiniz. Nazik bir dil kullanarak bu ailede herkesin bir rolü olduğunu, onun da ailenin değerli bir parçası oldu-

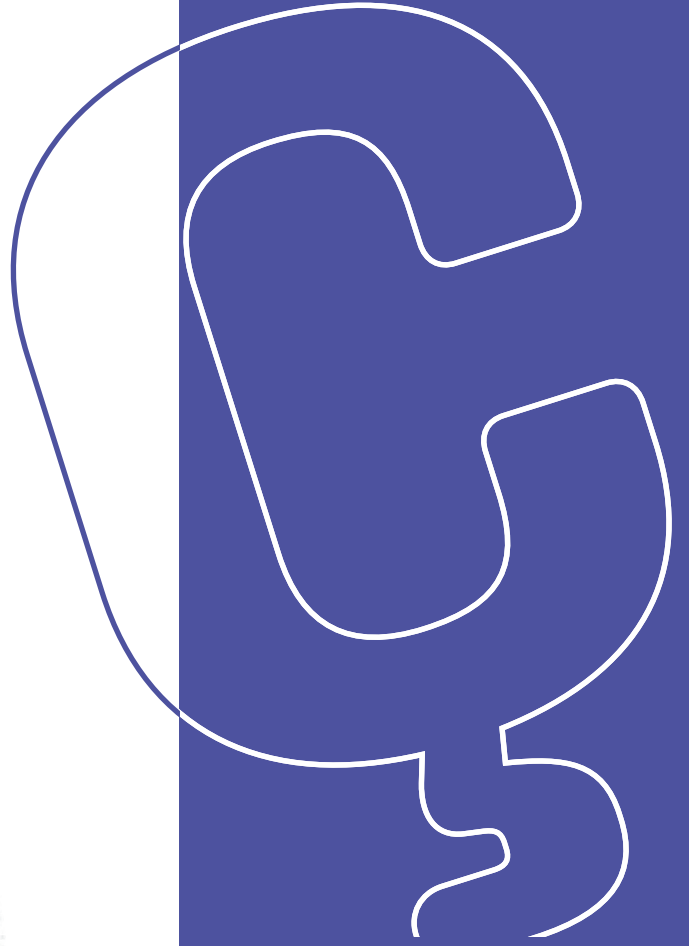
ğunu ve aile içerisinde onun da sorumluluk almasını beklediğinizi söyleyebilirsiniz. O gün yaşanan olayı tekrar ederek bu konuda neden reddettiğini sorabilirsiniz. Çocuk bu konuşma karşısında mahcubiyet hissedebilir ya da o anda aklında başka bir şeyin olduğundan bahsedebilir. Bu durumda onun işini halletmesi için bekleyebileceğinizi söyleyebilirsiniz. Bekleyemeyeceğiniz durumlarda da belirli bir öncelik sıralaması yapmayı teklif edebilirsiniz.

Sorumluluk, gerekenleri yerine getirme ve yapılan işlerin iyi veya kötü sonuçlarını alma yükümlülüğünü ifade eder. Çocuklara sorumluluk duygusunu kazandırmak aynı zamanda onları doğru seçimler yapabilme yeteneğiyle de ilişkilidir. Araştırmalar, aile içinde doğru sorumlulukları vermenin sorumlu çocuklar yetiştirmedeki rolünün önemini vurgulamaktadır. Çocuklara günlük verilen ev işi ve görevlerde yardım etmek, fedakâr karakterli çocuklar yetiştirmenizde önemli bir rol oynar.

Ergenlik dönemindeki gençlere sorumluluk verirken iletişim diline bilhassa dikkat edilmelidir. Ergenlerle sorumlulukları üzerine konu-

şurken olumlu ve yapıcı bir dil tercih edilmelidir. Aksi takdirde bu durum çatışmalara yol açabilir ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin zedelenmesine neden olabilir. Ailede sorumluluk verme esnasında sık tartışmaların yaşanması ise çocukların sorumluluklarını yerine getirmedikleri halde üzerlerinde hep bir sorumluluk alma baskısı hissetmelerine yol açar. Yetişkin olduklarında kişilerarası ilişkilerinde de devam eden bu süreç kısa sürede tükenmişlik hissiyatının hayatının bütün alanlarına nüfuz etmesine ortam oluşturur.

Çocuğunuz sorumlu davrandığında davranışını takdir edin ve bunu neden önemsedığınızı anlatın. Çocuğunuz olumlu bir davranış gösterdiğinde ona teşvik edici güzel sözler söylemek bu davranışın pekişmesine yol açacaktır.

Yaşa Uygun

SORUMLULUKLAR

Çocukların fiziksel ve bilişsel becerileri yaşlarına göre değişkenlik gösterir. Bu nedenle sorumlulukları çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine göre belirlemek önemlidir. Çocukluk kısa bir dönem gibi gözükse de insanların en hızlı gelişme gösterdikleri dönemdir. Her gelişim düzeyindeki çocuğun fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimi farklılık gösterir. Bu nedenle yaş gruplarına göre verebileceğiniz görevler yaşlar arası küçük farklar olsa da çeşitlilik gösterir.

2-3 yaş aralığındaki çocukları sorumluluk almaya teşvik etmek hem sorumluluk duygusunu hem de motor becerilerini geliştirir. Bunun yanı sıra çocuğun görev ve sorumluluklarının neler olduğu ve hangi adımları takip edebileceği hakkında konuşmak dil becerilerine de katkı sağlayabilir. 4-6 yaş grubundaki çocuklara sorumluluk verirken çocukları kendi başlarına bir görevi tamamlayabileceğiyle ilgili teşvik edin. Böylelikle kendi kendine sorumluluklarının üstesinden gelebileceğini gören çocuğun özgüveninde artış meydana gelebilir.

7-9 yaş aralığındaki çocuklar yeni beceriler kazanmaya ve bağımsızlıklarını keşfetmeye heveslidirler. Bu yaş döneminde verilen sorumluluklar onların yeteneklerini ve planlama becerilerini geliştirmeye yardımcı olur. 10 yaş üstü dönem, sorumluluk almayı ve bireysel becerilerini geliştirmeyi öğrenmek için harika bir dönemdir. Çocukların günlük görevlerini düzenli olarak yerine getirebilmeleri, ilerleyen yaşlarda karmaşık görev ve sorunları çözme becerilerini olumlu yönde etkiler.

Aşağıdaki tabloda yaşlara göre verilebilecek sorumluluklara örnekler verilmiştir. Bu öneriler, çocukların bu dönemdeki gelişimlerini desteklemek ve onlara yeni sorumluluklar vermek için bir başlangıç noktası kabul edilebilir. Önemli olan çocukların bu sorumlulukları yerine getirirken kendilerini güvende ve desteklenmiş hissetmelerini sağlamaktır. Her çocuğun ilgi alanları ve becerileri farklıdır. Bu nedenle aşağıdaki sorumluluklar çocuğunun bireysel ihtiyaçlarına göre farklı şekillerde uyarlanabilir.

2-3 yaş

- Oyuncakları toplamak
- Dökülen yiyecekleri toplamak
- Geri dönüşüm materyallerini ayırmak
- Kirli giysileri çamaşır sepetine atmak
- Ellerini yıkamak
- Hafif nesnelere dokunmak
- Kitaplarını raflara koymak
- Teşekkür ve lütfen ifadelerini kullanmak
- Ne yemek istediğine karar vermek
- Yemek hazırlama esnasında anneye yardım etmek

4-6 yaş

- Yatağını toplamak
- Yabani otları koparmak
- Masayı hazırlamak
- Evcil hayvanı beslemek
- Kirli çamaşırları renklerine göre ayırmak/kaldırmak
- Bitkileri sulamak
- Atıştırmalık hazırlamak
- Yalnız giyinmek
- Toz almak
- Çantasını hazırlamak
- Malzemelerini düzenli tutmak

7-9 yaş

- Okula gitmek için vaktinde uyanmak
- Okul için beslenme hazırlamak
- Harçlığı yönetmek
- Basit yemekler pişirmek
- Çamaşırları katlamak
- Süpürge yapmak
- Bulaşık makinesini doldurmak/boşaltmak
- Tek başına duş almak
- Çöprü dışarı çıkartmak
- Ödevlerini zamanında yapmak
- Uyku rutini oluşturmak

10+ yaş

- Çamaşır makinesini/kurutucuyu çalıştırmak
- Çimleri biçmek
- Basit tamirat işlerini yapmak
- Yemek pişirmek
- Arabayı yıkamak
- Kardeş ile ilgilenmek
- Alışveriş listesi hazırlamak
- Kişisel planlarının takibini yapmak
- Sağlık ve hijyen rutini oluşturmak

Sorumluluk Duygusunu Geliştirirken Dikkat Edilmesi Gerekenler²

Mükemmeliyetçi olmayın.

Çocuğunuzdan kusursuz olmasını beklerseniz bu beklentiniz hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir. Gerçekçi olmayan beklentiler hem sizi hem de çocuğunuzu hayal kırıklığına uğratacaktır. Çocuğunuz “Zaten hiçbir zaman yeteri kadar iyi olamayacağım.” vb. düşünceler geliştirebilir. Bu durum çocuğunuzun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir.

Kararlı ve tutarlı olun.

Çocuğunuza bir görev verdikten sonra bunun takibini yapın. Sizin kararlı olmanız çocuğunuzun sorumluluk duygusunu geliştirecektir. Eğer çocuğunuzun zorlandığı durumları fark ederseniz bunun üstesinden nasıl gelebileceğinizle ilgili konuşun.

Kızmayın.

Çocuğunuz görevlerine yerine getirirken hata yapabilir. Böyle durumlarda kızmak yerine süreci birlikte değerlendirin. Hangi alanlarda zorlandı? Desteğe mi ihtiyacı var? Çocuğunuzun yapamayacağı bir görev mi verdiniz? vb. sorularla süreci yeniden yapılandırabilirsiniz.

Kural ve sınırları netleştirin.

Beklentilerinizi açık bir şekilde dile getirin. Kuralların neden var olduğunu ona anlatın.

Suçlamayın.

“Bir işi beceremedin, kaç saattir bir ödevi bitiremedin, her yere yemek dökmüşsün, sakar!” gibi suçlayıcı ve etiketleyici ifadeler asla kullanmayın. Böyle durumlarda çocuğun benlik gelişimi olumsuz etkilenebilir. “Beceriksizim, sakarım, değersizim!” gibi ifadelerle benliğini tanımlayabilir.

Cesaretlendirin.

Çocuğunuza verilen sorumluluğun üstesinden gelebileceğine dair inancınız olduğunu belirtin. Cesaretlendirme çocuğun motivasyonunu artırır ve istikrarlı bir şekilde devam etmesini sağlar.

Çocuğunuzdan her şeyi hemen yapabilmesini beklemeyin.

Sorumluluk duygusunun gelişmesinin bir süreç olduğunu unutmayın. Zaman içerisinde sorumluluklarının üstesinden nasıl daha iyi gelebileceğiyle ilgili yardımcı olmaya çalışın.

Olumlu davranışları takdir edin.

Çocuğa geri bildirim vermek önemlidir. Çocuğunuzun çabasını ve başarılarını takdir etmeniz onun bu davranışlarının pekişmesini sağlayacaktır. Bununla birlikte çocuğunuz güçlü yanlarını fark ederek yaşamının içerisinde etkili bir şekilde kullanabilecektir.

Çocuğunuzun yerine getirmesi gereken bir görevi onun yerine yapmayın.

Unutmayın, çocuğunuzun sorumluluk duygusunu geliştirmeye çalışıyoruz, sizinkini değil! Çocuğunuzun yapması gereken görevleri sizin yapmanız, çocuğun “Zaten benim yerime bunu yapan biri var” gibi düşüncelere yol açabilir. Bu durumun süreklilik göstermesi, çocuğun sorumluluk duygusunu geliştirmeyecek ve sorumsuz biri olarak yetişmesine sebep olacaktır.

Özerk olmasını destekleyin.

Çocuğunuzun kendi başına bir işi yapmasına müsaade edin. Her işi onunla birlikte yapmayın. Böyle yapmanız çocuğunuzun tek başına hiçbir şeyi yapamayacağını düşünmesine ve yetersiz hissetmesine sebep olabilir. Hata yapabilir, mükemmel işler ortaya koymayabilir. Ona işin nasıl yapılacağını anlattıktan veya gösterdikten sonra denemesine ve kendi çabasıyla yapmasına izin verin.

Etkili geri bildirim verin.

Sürekli çocuğun yapamadıklarına odaklanmayın. Etkili geri bildirimde bulunurken sırasıyla; bir olumlu özellik, bir geliştirilmesi gereken özellik, başka bir olumlu özellikten bahsedebilirsiniz. Böylelikle çocuğunuz hem güçlü olduğu yanlarının hem de geliştirilmesi gereken yanlarının farkında olacaktır.

Sabırlı olun.

Çocuğunuz her şeyi hızlı ve tam bir şekilde yapamayabilir. Bazen sorumluluklarını eksiksiz bir şekilde yerine getirirken bazen hiç yerine getirmeyebilir. Bu sürecin bir ileri iki geri adımlarla ilerlediğini unutmayın.

SORUMLU KARAR VERMEK

Yetişkin hayatında sorumlu karar veremeyen bireyler bağımsızlıklarını tam anlamıyla elde edemezler. Akıl danışmak için her zaman birilerine ihtiyaç duyar; verdikleri kararlardan hiçbir zaman emin olamazlar.

İnsanlar hayatları boyunca seçim yapma zorunluluğu ile başa kalırlar. Bilinçli olduğumuz süre boyunca farklı seçimler yaparız. Bugün ne giyeceğim? Uykum geldi, uyumalı mıyım yoksa çalışmaya devam mı etmeliyim?... Günün son öğününde ne yiyeceğimize üniversitede alacağımız derslere, kariyer tercihlerine dek karar verme her dönemde karşımıza çıkar. Peki bu becerileri kapsayan sosyal-duygusal becerilerin bir parçası olan sorumlu karar verme becerisi nedir?

Her ebeveyn çocuklarının bilinçli bir şekilde davranan; toplumsal olaylar karşısında duyarlı ve akılcı hareket eden, doğru tercihler yaparak başarıyı elde eden kişiler olmalarını ister. Sorumlu karar verme, bireyin etik standartları, toplumsal normları, etik değerleri göz önünde bulundurarak davranışlarında ve sosyal etkileşiminde yapıcı seçimler yapma yeteneğidir. Kararlarımızın sorumluluğunu aldığımızda, eylemlerimizin sonuçlarını daha iyi anlayabiliriz; bu da eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerimizin gelişmesine yardımcı olur. Sorumlu karar verme becerileri tüm bu becerilerin bireye kazandırılmasında kilit bir rol oynar.

Sorumlu karar vermenin diğer faydaları şunlardır:

- Kişinin davranışlarının sonuçlarını değerlendirirken gerçekçi bir tutum benimsemesini sağlar.
- Kendisinin olduğu kadar başkalarının iyilik ve refahını da düşünmesine olanak sağlar.
- Mevcut problemleri akışına bırakmak yerine kontrolü ele almayı sağlar.
- Verilen kararın sonuçlarından yakınmayı değil sorumluluğunu alarak gerekli adımları atmaya teşvik eder.
- Kararsızlığın getirdiği yıpranmanın yaşanmasına engel olur.
- 'Keşke' kalıpları ile düşünmenin önüne geçer.
- Hayatı üzerinde kontrol duygusunun artması ileride oluşabilecek kaygının da önüne geçer.
- Psikolojik dayanıklılığı yüksek birey olmaya katkı sağlar.
- Kararlarının sorumluluğunu alabilen çocuklar özgüvenli olurlar ve kişisel değerlerini oluşturarak büyürler.

Sorumlu karar alma işlemi, bireyleri daha dikkatli ve ahlaki açıdan sağlam seçimler yapmaya teşvik eder. Bu seçimlerin sonuçlarıyla yüzleşmek ve onları kabullenmek, bireylerin veya grupların sorumluluklarını yerine getirmesine sağlar. Dolayısıyla sorumlu karar alma, sorumluluk üstlenme kapasitesini doğal bir biçimde harekete geçirir ve pekiştirir. Bireylerin sorumluluk alma becerileri geliştikçe daha bilinçli bir şekilde karar vermeye başlarlar. Bu süreç kişinin devamlı bir gelişim ve olgunlaşma içinde olmasını sağlar. Bu da bireylerin kişisel ve iş hayatlarında daha fazla başarı elde etmelerine katkıda bulunur.

Peki ya sorumsuz karar verirsek?

Sorumlu karar verebilen bireyler, farkındalıkları yüksek ve duygularını yönetebilir kişilerdir. Sorumlu karar verme becerisi gelişmiş kişiler davranışlarının kendisini olduğu kadar başkalarını da nasıl etkilediğinin farkında olurlar. Kişisel ve sosyal farkındalığı gelişmeyen kişiler aldığı kararların meydana getireceği sonuçlarını önceden hesaplayamazlar. Dolayısıyla durumlara uygun tepkiler veremezler. Yetişkin hayatında sorumlu karar veremeyen bireyler bağımsızlıklarını tam anlamıyla elde edemezler. Akıl danışmak için her zaman birilerine ihtiyaç duyar; verdikleri kararlardan hiçbir zaman emin olamazlar. Sık sık başkalarının yönlendirmesine ihtiyaç duyar; onay ararlar. Yaptıkları seçimlerin sorumluluğunu almaktan kaçabilir, hayatta önemli olan birçok şeyi erteleyebilirler. Böylelikle yaşamları boyunca birçok şeyden mahrum kalabilir, fırsatları kaçırabilirler. Sorumlu karar verme becerisinin gelişmemiş olması bu şekillerde bireyin hayatını her alanda etkiler.

Sorumlu karar vermenin adımları nelerdir?

Çocuklarınıza bu beceriyi öğretmeden önce kendi hayatınızdaki seçimlerde de sorumlu karar verme adımlarını kullanabilirsiniz. Ardından bu adımları çocuğunuzun karşılaştığı bir sorun ya da aile içi alınması gereken kararlarda uygulayarak onlara da öğretebilirsiniz. Sorumlu karar verebilmek için karar verme basamakları takip edilmelidir. Bu süreçte belirlenen çözüm yollarını sıralarken bireysel ve toplumsal karşılıklarını oluşturabilme ihtimali olan durumları düşünmek ise sorumlu karar vermenin yoludur. İşte sorumlu karar vermenin adımları:

- 1. Adım:** Problemi tanımlayın.
- 2. Adım:** Durumu analiz edin.
- 3. Adım:** Çözümler hakkında beyin fırtınası yapın.
- 4. Adım:** Etik sorumluluğu göz önünde bulundurun.
- 5. Adım:** Değerlendirin ve düşünün.

Çocuğumun Sorumlu Karar Almasına Nasıl Katkıda Bulunabilirim?

Küçük çocukların zihinleri yetişkinler ile aynı çalışmaz. Çocuğunuza 'Yerlere basma, daha

yeni sildim!' dediğinizde basmaya devam edebilir. Bunun nedeni çocuğa sadece neyi yapmaması gerektiğini söylemeniz ya da çocuğun ne yapması gerektiğini bilmemesidir. Bu sebeple çocuklara yapabilecekleri konusunda seçenekler sunarak daha doğru bir iletişim sağlanabilir. Ona 'Etrafı yeni temizledim, şurada duran terlikleri giydikten sonra odaya girebilirsin.' ya da 'Ben işimi bitirene dek oturma odasında oyuncaklarınla oynayabilirsin.' gibi seçenekler sunarsanız hem karar verme becerilerinin gelişmesine hem de erken yaşta bağımsızlık hissinin güçlenmesine katkıda bulunabilirsiniz.

Ergenlik dönemindeki çocuklarınız için karar vermek ıstırap verici olabilir. Özellikle özgürlük arayışının baskın olduğu bu dönemde onlar için bir karar vermek aynı zamanda diğer kararı elemek ve seçenekler arasındaki özgürlüğünün yok olması demektir. Bu nedenle birçok ergenin karar verip uygulamak yerine yalnızca hayal kurduklarını gözlemleyebilirsiniz. Ergenlik dönemindeki bireyler hormonları dolayısıyla dürtüsel kararlar almaya daha yatkındır. Karar verirken sonrasını düşünmek yerine riskli seçeneklere doğru yönelebilirler. Bu nedenle ebeveynler erken yaşlardan itibaren çocukları desteklemeli ve bu dönemde tehlikeli kararlar almaları konusunda önlem almalıdırlar.

• Çocuklarımızın sorumlu karar verme becerisine katkı sağlamak için öncelikle hata yapmalarına izin verin. Ardından bunun yol açtığı sonuçlar üzerine konuşun ve en etkili öğrenme yöntemi olan deneyimsel öğrenmeyi dahil edin. Bunu yaparken suçlamaktan kaçınınız; pişman oldukları bir karar olsa da sonraki süreçler için onu destekleyin.

• Bir karar alırken çocuklarınıza rol model olun. Onları da konuşmaya dahil ederek şu soruları kendinize de sorun ve sizinle birlikte düşünmesine izin verin:

Hangi kararı vermemliyim?

Her seçimin artı ve eksi yönleri nelerdir?

Bu karar başkalarını nasıl etkileyebilir?

Bu karar bana ne hissettiriyor?

• Bir sohbet esnasında kolayca sorumlu karar verme pratiği yapabilirsiniz. Ardından neden bu tercihi yaptığınızı, bu tercihin beraberinde getirdiği olumlu ve olumsuz sonuçları hakkında konuşarak neden-sonuç ilişkisi kurabilme yetisini kuvvetlendirebilirsiniz. Oyun hakkında detaylı bilgi almak için Aile Etkinliği bölümüne göz atabilirsiniz.

• Zorluklar karşısında çocukların yoğun duyguları onları zorlayabilir ve sorumlu şekilde karar alabilme becerilerini olumsuz etkileyebilir. Basit ama etkili bir oyun olarak çocuğunuza örnek problemler sunabilirsiniz. Ardından sorunun büyüklüğünü küçük, orta, büyük olarak sınıflandırmasını isteyerek alternatif çözüm yolları geliştirmesini isteyebilirsiniz.

Örnek sorun: Kardeşim oyuncakımı sürekli alıyor ve bunu yaparken izin istemiyor. Bu, küçükten orta dereceye bir sorun olarak kabul edilebilir (bu son cümle bir sorun değil ya buraya yazılmamalı bence. Bu sorunun küçük ya da orta olduğuna biz değil çocuk karar vermeli).

Çözüm Yolları:

• Durumu sakın bir şekilde kardeşimle konuşarak oyuncakımı almadan önce benden izin almasını rica edebilirim.

• Karşılıklı oynayabileceğimiz bir oyun önererek oyuncakı paylaşmanın yollarını bulabilirim.

• Birlikte oyun zamanı planlayarak her iki tarafın da memnun olacağı bir çözüm arayabilirim.

• Eğer kardeşim oyuncakımı alıp izin istemeyi unutursa hatırlatıcı bir işaret yapabiliriz, örneğin bir "izin kartı" kullanabiliriz.

• Kendi çabalarım işe yaramazsa bir yetişkine durumu anlatarak yardım isteyebilirim; belki de bir aile toplantısı düzenlemek iyi bir fikir olabilir.

Aile Etkinliği:
**HANGİSİNİ
TERCİH EDERDİN?**

Çocuklarınızla oynayabileceğiniz bu oyun eleştirel düşünme becerisini geliştirmek için tasarlanmıştır. Eleştirel düşünme becerisi çocukların erken yaşlardaki bilişsel gelişiminde kritik bir rol oynar. Bu oyun eğitimciler ve ebeveynler tarafından çocukların hayal güçlerini ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek amacıyla kullanılmaktadır. “Hangisini tercih ederdin?” oyunu aynı zamanda çocukların kelime hazinelerini genişletmelerine, etkili karar vermelerine ve dinleme becerilerini geliştirmelerine olanak tanır.

Bu oyunu oynamak için çocuklarınıza iki alternatif sunun ve birini seçmelerini isteyin. Daha sonra tercihlerinin nedenlerini açıklamalarını talep edin. Bu sorularda sunduğunuz seçimler; olmak istedikleri, sahip olmak istedikleri veya yapmak istedikleri şeyler olabilir. Bu soruları ister yemek esnasında ister arabada yolculuk yaparken sorabilir ve soruları istediğiniz şekilde değiştirebilirsiniz.

“Hangisini tercih ederdin?” türünde bazı örnek sorular:

Hangisini tercih ederdin?

- Uçabilen bir süper kahraman olmayı mı tercih ederdin yoksa suyun altında nefes alabilen bir süper kahraman olmayı mı?
- Bir uzay gemisine sahip olmayı mı tercih ederdin yoksa bir zaman makinesine sahip olmayı mı?
- Bir gün boyunca ormanda bir kâşif olmayı mı tercih ederdin yoksa bir denizci olmayı mı?
- Bir kitap karakteri olmayı mı tercih ederdin yoksa bir video oyunu karakteri olmayı mı?
- Hayvanat bahçesinde bir gün geçirmeyi mi tercih ederdin yoksa bilim müzesinde bir gün geçirmeyi mi?
- Bir robotun en iyi arkadaşın olmasını mı tercih ederdin yoksa bir ejderhanın en iyi arkadaşın olmasını mı?
- Bir müzik aleti çalmayı öğrenmeyi mi tercih ederdin yoksa bir yabancı dil öğrenmeyi mi?
- Herhangi bir süper güce sahip olmayı mı tercih ederdin yoksa dünyanın en akıllı insanı olmayı mı?
- Beş erkek kardeşe sahip olmayı mı tercih ederdin; beş kız kardeşe mi?

Soru-Cevap Köşesi

Soru:

Çocuğum okuldan gelince hemen tablet veya televizyonun başına geçiyor. Ben hatırlatmadan ödevlerini yapmıyor. Sürekli derslerini ve ödevlerini hatırlatmam gerekiyor. Ben hatırlatma yapmadan ödevlerini yapmasını istiyorum. Ne yapmalıyım?

Cevap:

Çocuğunuzun ödevlerinin sorumluluğunu alabilmesi için öncelikle karar verme mekanizmasının etkili bir şekilde çalışması gerekir. Ödevleri yapmanın gerekliliği konusunda ortak bir fikre varın ve ödevler için birlikte uygun bir zaman belirleyin. Böylelikle çocuğunuz sorumluluğu üzerinde söz hakkı sahibi olacaktır. Günlük olarak yaptığınız zaman planlamasını rutin haline getirin ve çocuğunuzun ödev yapma meselesini stresli bir durum haline dönüştürmekten kaçının.

Çocuğun ödevlerini yaparken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bunun için ödevlerini yapması için gürültü ve karmaşadan uzak bir alan belirleyerek ona yardımcı olun. Çocuğunuzun ödevini yapması konusunu yalnızca öğretmene bırakmayın. Onu destekleyin ve cesaretlendirin. Ödev yaparken çocuğın başında beklemek onu strese sokabilir. Bunun yerine düzenli aralıklarla onu motive etmek için çocuğunuzun yanına uğrayabilirsiniz. Bunun yanı sıra çocuktan mükemmel bir iş yapmasını beklemek, sürekli bir şekilde uyarmak çocuğunuzun ödev yapmaktan kaçınmasına neden olabilir. Hata yapmanın kötü bir şey olmadığını, bunun fırsata çevrildiğinde öğrenmeyi sağladığını unutmayın.

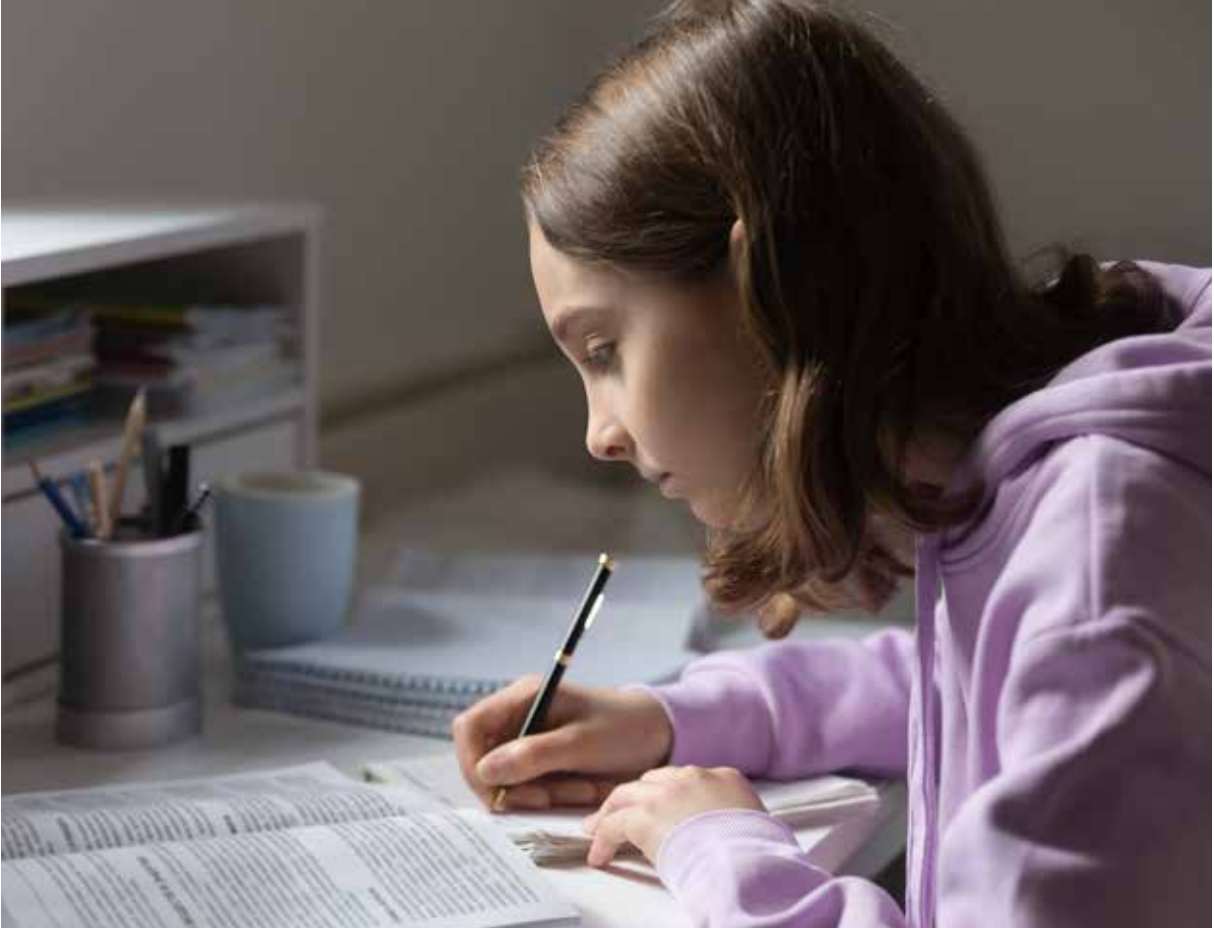

Soru:

Öğretmeni çocuğuma çok fazla ödev veriyor. Bu kadar çok sorumluluğun çocuğum için fazla olduğunu düşünüyorum. Bu yaşlarını oyun oynayarak geçirmesini ve okulun onu zorlamamasını istiyorum. Çocuğun oyun oynayarak büyümesi daha önemli değil midir?

Cevap:

Yetişkin hayatındaki işin çocuklardaki karşılığı oyundur. Oyun çocuğun mesleğidir. Çocuğun yapması gereken şey oyun oynamaktır. Oyun çocuğun dünyayı keşfetmesini, hayal gücünü geliştirmesini ve yetişkinliğe hazırlanmasını sağlar. Ancak çocuğun yerine getirmesi gereken birtakım görev ve sorumlulukları da bulunmaktadır. Bunun için çocuklara sorumluluk duygusu erken yaşlarda kazandırılmaya başlanmalıdır. Ödevlerin gerekliliği ve faydaları konusunda uzmanlar farklı düşüncelere sahip olsa da verilen görevleri yerine getirmesi çocuğun sorumluluk bilincinin artmasına katkı sağlayacağından ödevleri ve oyun arasındaki denge sağlanmalıdır. Eğer ödevlerin çok fazla geldiğini düşünüyorsanız bu konuda öğretmenler ile görüşebilir, daha dengeli bir sistemin oluşturulmasını teklif edebilirsiniz.

Soru:

Çocuklara sorumluluk verirken iletişim dili nasıl olmalıdır?

Cevap:

- Olumlu ve destekleyici bir tutum sergileyin. Bu görevin üstesinden gelebileceğine dair inancınızı dile getirin. Bu yaklaşım türü çocuğun özsaygısını artırır. Böylelikle sorumluluklarını yerine getirmesini teşvik eder.⁴
- Karmaşık ifadelerden kaçının. Açık ve net bir şekilde sorumluluğu ve kuralları tanımlayın.⁵
- Suçlamayın ve yargılamayın. Eğer çocuğunuz sorumluluğunu yerine getirmediyse veya hata yaptıysa bu durumu yapıcı bir şekilde ele alın ve hatalarından öğrenmelerini sağlayın.
- Geri bildirim verin ve gösterdiği gayreti takdir edin.
- Sabırlı ve anlayışlı olun. Çocuklar bazen sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanabilir ve görevlerini aksatabilirler. Bunun için sabırlı olmak onların sorumluluk gelişiminde olumlu katkı sağlayacaktır.

Soru:

Çocuğum okulda her hafta başka bir eşyasını kaydediyor. Kalemlik, defter, okul kitapları vb. pek çok ürün. En son suluğunu kaybetti. "Sorumsuz!" diyerek onu azarladım. Bu durumu önlemek için ne yapmalıyım?

Cevap:

- Öncelikle sakın kalın ve yapıcı bir yaklaşım sergileyin. Çocuğunuzun sakinleşmesine ve durumu değerlendirebilmesine olanak tanıyın. Onun duygularını anlamlamaya çalışın ve endişelerini gidermeye çalışın.
- Çocuğunuzun neden eşyalarını kaybettiğini anlamaya çalışın. Değerlendirme yaparken unutkanlık ve dikkatsizlik durumlarını göz önünde bulundurun.
- Eğer çocuğunuz dikkatsizliğinden dolayı eşyalarını kaybediyorsa bu durumda çocuğun kişiliğine değil davranışına yönelik geri bildirimde bulunun. Bu geri bildirim suçlayıcı ve yargılayıcı ifadelerden uzak olmalıdır.
- Çocuğunuzla birlikte eşyalarını düzenleyebilirsiniz. Eşyalarını kullandıktan sonra yerine koyması, bu eşyaların nerede duracağı ve belirli aralıklarla eşyalarını kontrol etmesiyle ilgili ortak bir fikre varın.
- Çocuğunuzun eşyalarını kaybetmesinin sıklaşması durumunda ona küçük sorumluluklar verin. Yeni kalemliği kendi biriktirdiği paralarla alması için yönlendirebilirsiniz.

Kaynakça

1. Arslan, A. (2021). Ortaokul öğrencilerinde oyun bağımlılığı ile sorumluluk duygusu davranışı ve sosyal beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İstanbul.
2. Baş, N. (2011). Hikâye temelli eğitim programının 60-72 aylık çocukların sorumluluk ve iş birliği becerilerinin gelişimine etkisinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
3. Güngör, S. K., & Güzel, D. B. (2017). The education of developing responsibility value. *Journal of Education and Training Studies*, 5(2), 167.
4. Köseoğlu, K. (2023). Anne baba tutumlarıyla çocukların sorumluluk duygusu ve davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı, Konya.
5. Özen, Y. (2015). Sorumluluk eğitimi. Ankara: Vize Yayıncılık.
6. Santrock, J. W. (2017). Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi. McGraw Hill.
7. Sezer, T. (2008). İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
8. Şahan, E. (2011). İlköğretim 5. ve 8. sınıf ders programlarındaki sorumluluk eğitimine dönük kazanımların gerçekleşme düzeyleri (Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
9. Yavuzer, H. (1997). Ana-baba ve çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi.
10. Yavuzer, H. (2007). Çocuk eğitimi el kitabı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

MAARIF
aile

Eğitime değer!

